

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Теодора Димитрова Въллова
Медицински университет – Плевен, Департамент за езиково и специализирано
обучение

относно дисертационен труд
на тема

**„Формиране на литературни компетентности у учениците от началния етап на
основната степен на образование чрез четене с разбиране
на художествен текст“**

за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ –
област на висше образование 1. Педагогически науки,
Професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по...
Научна специалност: Методика на обучението по български език и литература в
началния етап на образованието
Обучаваща институция: Софийски университет „Св. Климент Охридски“
Педагогически факултет, катедра „Дидактика“

Автор на дисертационния труд: *Десислава Цветанова Тодорова*
Научен ръководител: *проф. дпн Нели Стоянова Иванова*

1. Данни за дисертанта и докторантурата

Десислава Цветанова Тодорова получава ОКС „бакалавър“ през 2007 г. в СУ „Св. Климент Охридски“ – специалност „Педагогика“. В периода 2007-2009 г. завършва магистърска степен „Психология“ в същия университет. През последните 8 години професионалният път на Десислава Тодорова е свързан със сферата на образованието. От 2012 г. е начален учител в СУ „Проф. Константин Иречек“, гр. София. Притежава IV ПКС, придобита през 2018 г. в ДИУУ – София.

Десислава Тодорова е зачислена като докторант в задочна форма на обучение в областта на висше образование 1. Педагогика, професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по..., докторска програма „Методика на обучението по български език и литература в началния етап на образование“ със заповед на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ № РД20-80/ 06.01.2017 г. За научен ръководител е определена проф. дпн Нели Иванова. Докторантката е изпълнила задълженията си по учебния план, полагайки всички изпити. Отчислена е с право на защита със заповед на Ректора на СУ „Св. Кл. Охридски“, считано от 10.01.2021 г. Всички административни процедури са спазени.

2. Данни за дисертационния труд, автореферата и публикациите

Представеният от Десислава Тодорова комплект материали е в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ и с Правилника за придобиване на научните степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“.

Дисертационният труд е посветен на проблем, свързан с формирането на литературни компетентности у учениците в началния образователен етап чрез четене с разбиране на художествени текстове.

В структурно отношение трудът се отличава с много добре прецизирано съдържание, организирано във *въведение, три глави, заключение, списъци на използваната литература и приложения*. Общият обем на дисертацията е 264 страници. От тях 207 страници са основен текст. Останалите включват: *титулна страница, приложения, приноси на дисертационния труд*. Използваните литературни източници са 90, от които 80 на кирилица и 10 на латиница. Анализите и резултатите от изследването са визуализирани със 17 таблици, 29 диаграми, 23 фигури и 13 изображения. Приложенията са 9 и съдържат общо 39 страници. Общият обем и композицията на труда напълно съответстват на изискванията за структуриране на научни изследвания в областта на педагогиката.

Дисертацията е с актуална тема и насочването ѝ към учениците от 1.-4. клас е основателно, тъй като формирането на литературни компетентности безспорно е една от важните задачи в обучението по български език и литература в началния образователен етап. Доброто познаване на съществуващите в научната литература значими теоретични постановки и опитът в училищната практика са спомогнали на автора, още във *Въведението*, да аргументира научната и социалната значимост на избрания проблем като тема на дисертационния труд. *Обектът, предметът, целта, задачите и хипотезата на изследването* са прецизно формулирани – в контекста на темата на дисертацията и изследователските цели. Проучваната проблематика има много измерения. Това изисква изследователски умения те да бъдат обхванати максимално пълно и да се изведат точните характеристики на двата изследвани проблема: *литературна компетентност и четене с разбиране на художествен текст*. Ще подчертая, че Десислава Тодорова притежава тези умения и като действащ учител, под вещото ръководство на научния ръководител, подготвя, разработва и апробира представения модел в продължение на няколко години. Това определя практико-приложния характер на дисертацията. Използваните методи на изследване са многоаспектни и подходящи за този тип изследване – като се започне от

традиционните: анализ на литературните източници, педагогически експеримент, тестиране и изпълнение на творческа задача, анкетиране, и се стигне до новаторските: коефициент на корелация на Пирсън (Pearson Correlation), коефициент Алфа на Кронбах (Cronbach's Alpha), коефициент КАПА на Коен (Cohen's Kappa) за оценка на надеждността при наблюдението.

Отделните глави на дисертацията са представени в логическа връзка. Теоретичната рамка на проучването е изградена в *първите две глави*. В *първа глава* са направени терминологични уточнения, свързани с темата на дисертационното изследване. Постановката, че „чрез обучението по български език и литература се формират и двете компетентности – езикови и литературни“ (с. 14), е обоснована в контекста на Държавните образователни стандарти и наредбите за тяхното приложение; учебните програми; международните доклади и статистики (PIRLS, PISA); възрастовата специфика; лингвометодическата подготовка на общообразователния учител; съществуващите методически подходи. Изведени са показателите за формиране на литературни и социокултурни компетентности в процеса на изграждането на умения за четене с разбиране – обект на изследване от външното оценяване по български език и литература, провеждано от МОН. Десислава Тодорова използва аналитичен подход към проблематиката – позовава се на множество схващания и мнения по въпроса за формирането на литературна компетентност у учениците в 1.-4. клас. Особено пълно и задълбочено, в контекста на актуалните методически идеи, е представен един от най-важните нейни компоненти – разбирането на смисъла на прочетеното. Прави впечатление критичният поглед на докторантката да интерпретира и доказва теоретичните постановки през собствената си позиция на учител, който добре познава литературнообразователния процес.

Във *втора глава* акцентът е поставен върху базисните схващания при разработването на методически подход за изграждане на литературни компетентности чрез четене с разбиране. В първата част на тази глава компетентно и научно обосновано се прави анализ на образователния концепт за формиране на литературни компетентности у учениците в началния етап на основната степен на образование чрез четене с разбиране на художествен текст. Положително оценявам, че са разгледани различни принципни идеи и авторови становища при разработването на методически подход за формиране на умения за четене с разбиране на художествен текст. Сред тях ще открием организацията на учебната дейност, средствата и похватите, учебните ситуации. Разчетена е необходимостта от „избор на адекватни методи и похвати, които

да способстват за възприемането и осмислянето на литературното произведение“ (с. 71). На този фон убедително са открити изводи с основополагащо значение за експерименталната работа.

Безспорно предимство в тази част на дисертацията е успешният опит на Десислава Тодорова да представи авторова технология, включваща взаимосвързани модули (с примерни дейности на учителя и учениците). Те са насочени към обогатяване на педагогическия модел за формиране на умения за четене с разбиране. Изведен е четириаспектен методически подход на работа, която съдържа цялостна система от методически идеи, с добавени интересни собствени предложения за дейности на учениците. Според предложената дидактическа технология се работи на три равнища - с целия клас, по групи и индивидуално. Прилагането на представената система „подобрява процеса на формиране на умения за четене с разбиране у учениците в 1. - 4. клас“ (с. 91).

Валидността на тази постановка се потвърждава от проведената експериментална работа, представена и анализирана в *трета глава*. В нея ясно е дефиниран разработеният дизайн на емпиричното изследване (цел, задачи и основни изследователски въпроси, дидактически инструментариум, етапи, процедура на изследването, обхват, целеви групи, анализ на резултатите от проучването). В отделните параграфи логически свързано са представени и анализирани последователните етапи на педагогическия експеримент (предварителен, същински, заключителен). Експериментът е с много добра представителна извадка – 600 ученици, 414 учители, 433 родители, 9 писатели. Чрез количествени и качествени методи убедително е доказана ефективността на проведеното експериментално проучване.

Предложеният методически подход на работа притежава множество достойнства: той е иновативен, апробиран е в реална учебна среда, използвани са целесъобразно подбрани статистически методи, прецизно са анализирани резултатите, получени при отчитане на всеки етап от емпиричното изследване. Обобщените данни са онагледени таблично и графично, което свидетелства за уменията на Десислава Тодорова да интерпретира, организира и представя словесна и цифрова информация с визуални средства.

В *Заключението* докторантката подчертава, че предложените методически идеи и стил на работа са с доказан ефект за литературното развитие на учениците. *Приносите*, изведени от автора на дисертацията, са с научно-теоретично и практико-приложно значение за методиката на обучението по български език и литература в начален етап.

Предимство на дисертационния труд е мотивираният избор на тема, която се намира в диалектическа връзка със съвременния образователен контекст. Паралелно с това е направено задълбочено изследване с подходящ инструментариум. Въз основа на получените чрез надеждни и валидни методи емпирични данни – количествено и качествено анализирани и статистически обобщени, се обосновава практическата приложимост на предложения методически модел.

Авторефератът е с обем от 82 страници и отговаря на изискванията за такъв вид разработка. Представя цялостно съдържанието, етапите и основните резултати от проведеното изследване.

По темата на дисертационния труд Десислава Тодорова има *20 самостоятелни публикации* в сборници от конференции и в специализирани издания у нас и в чужбина.

Въпросът ми към докторантката е: Как ще популяризирате създадения от Вас методически подход на работа за формиране на умения за четене с разбиране на художествен текст?

3. Заключение

Като отчитам достойнствата и приносните моменти на проведеното дисертационно изследване, убедено предлагам на уважаемото жури да присъди на Десислава Цветанова Тодорова образователната и научна степен „доктор“ в областта на висшето образование: 1. Педагогически науки, по професионалното направление 1.3. Педагогика на обучението по... (Методика на обучението по български език и литература в началния етап на образованието).

19.04.2021 г.
гр. Плевен

Изготвил становището:
/доц. д-р Теодора Димитрова Вълва/